

Előszó

Amikor megszületünk, kezdeti létünk általában egy szobához van kötve, ahol állandó jelleggel tartózkodunk; idővel megismerjük a többi helyiséget is a lakásban: felfedezzük a fürdőszobát, az ebédlőt, a konyhát, azaz: birtokunkba vesszük azt a legszűkebb életteret, amelybe születésünknel fogva tartozunk. Közben rögzítjük a nap mint nap ismétlődő arcok vonásait, s idővel megkülönböztetjük a hozzánk legközelebb állókat azoktól, akik csupán időszakos jelleggel bukkannak fel ebben a környezetben: megismerjük a családjunkat, melynek jómagunk is a része vagyunk. Majd egyszer csak felfedezzük, hogy e szűk körön kívül van egy tágabb is; hogy legszűkebb körünket elhagyhatjuk, először is azért, mert akarattunkon kívül kivisznek belőle, majd önként is feladjuk az otthon védelmét, mivel bizonyos célok megvalósítása csak így lehetséges. A családjunk mellett azonban mindenképpen nagyon fontos kötődést jelent az utca, amelyben élünk, hiszen a szomszédok is naponta ismétlődő arcok, akiket gyermekkorunktól kezdve megjegyzünk, s akikről megtanuljuk, hogy szorultság esetén számítani lehet rájuk. A MI utcánk így egy nagy családdá avanszál, amely nem olyan meghitt, mint a valódi, de jóval közelebb, mint más utcák környezete: identitásunk fontos, ha nem éppen meghatározó részévé válik ezáltal. Más utcákhoz hasonlóan a MIÉNKNEK is van neve, sőt gyakran több is, ha időnként megváltozott, hiszen a nép sokáig őrzi a régit, s nehezen fogadja be az újat különösen akkor, ha az nem az ő lelkületéből vagy szükségletéből eredően születik, hanem tisztán valami politikai vagy egyéb, számára többnyire elvont megfontolásból. S a HÁZUNKNAK száma is van, amely besorolja (s vele minket is) az utcába, ahol élünk.

Az utcák a tájékozódás eszközeiként is jelentkeznek, hiszen azok képezik ama koncentrikus kö-

röket, amelyeket pontról pontra ismerünk s hódítunk meg, s általuk tulajdonképpen egész szűkebb páttriánkat: a falut vagy a várost, ahol élünk. Hiszen éppen ezért is kapnak szerepet a várostérképek (plánumok), amikor először vagyunk idegen városban, ahol – akárcsak szülővárosunkban – éppen a tájékozódás biztos pontjául szolgálnak az utcák nevei csakúgy, mint a bennük sorjázó házszámok.

Az utcanevek sokat elárulnak a település mindenkori lakóiról: azokról, akik adták e neveket, azokról, akik elfogadták, s azokról is, akik valami miatt megváltoztatták. S többségünk számára nem mindegy, hogy mi a MI utcánk neve, hiszen AZ egy kicsit a mi második vezetéknevünk is: az identifikáció egyik eszköze egy személyi igazolványban, egy útlevelemben... Ezenkívül elárulja, voltak-e településünknek olyan szülőttei, akik kiérdemelték egy utcát; esetleg a környezetüket nyitott szemmel vizsgáló lakók inkább másról nevezték el utcáikat.

A fentieket figyelembe véve nyilvánvaló, hogy egy utcanévlexikon (nevezhetjük persze egyfajta kataszternek is) elsőrangú szerepet tölthet be a jelen és a jövő nemzedékei identitástudatának kialakításában, formálásában azáltal, hogy fontos hagyományokat ment át és épít be abba. Tulajdonképpen kétféle azonosságtudatot is fejleszt: a lokálist és a nemzetiségit. Emellett a történelmi tudat formálásához is hozzásegít, hiszen az utcanevek jó példái az itt élő közösségben végbemenő dinamikus vagy kevésbé gyors ütemű fejlődésének, s egy-egy messzire ható politikai beavatkozásra is felhívja a figyelmet. Ugyancsak intő például szolgálhat az utókornak arra figyelmeztetve, hogy óvakodjon az elhamarkodott, hebehurgyán (olykor igen kártékonyan) végrehajtott utcanév-változtatásoktól, hiszen ahogy a szülő is csupán saját óhaját figyelembe véve ad többé-kevésbé megfontoltan (ám nem egyszer

egészen bizarr indíttatásból) nevet gyermekének, miközben nem veszi figyelembe annak esetleges lélektani következményeit gyermeke személyiségének hosszú távú formálásában, ugyanúgy az utcák „keresztzülei” is sokszor hasonlóan tesznek. A különbség azonban nem elhanyagolható, hiszen míg a gyermek esetében mégiscsak egyéni sorsról van szó, az utca esetében egyének csoportja a szenvedő alany.

Mivel e kézirat megformálása idején már megjelent Zenta monográfiájának első kötete, valamint Zenta építészettörténeti monográfiája, a három munkát együtt olvasva szolid ismeretekhez juthatunk Zenta múltjáról, az utcanévlexikon ugyanakkor a város egykori lakóit is sokkal inkább emberközelbe tudja hozni számunkra. Az utóbbit azért is tartjuk szükségesnek hangsúlyozni, nehogy az olvasó azt higgye, hogy az utcákat, azok neveit vagy

akár a házszámozást egzakt módon tudjuk csak megközelíteni; illetve úgy is lehet, de akkor nem válik részévé azonosságtudatunknak.

Pontosításként kihangsúlyoznánk, hogy utcanévlexikont írtunk, szerkesztettünk, nem pedig az utcanévadókat, ezért az életrajzi adatokkal csínján bántunk, csak a legalapvetőbbekre szorítkoztunk. Kivételt csak a kevésbé ismert, illetve a délszláv nemzetiségű személyekkel tettünk, akik talán nem annyira ismertek, esetleg teljesen ismeretlenek a magyar olvasó előtt.

Most, az ezredfordulón, amikor bizonyos összegzéseket végzünk mindannyian, illetve ígéreteket teszünk, terveket szövünk a jövőre nézve, eljött az idő arra is, hogy számot vessünk múltunk eme részével, hiszen utcaneveink látványosan építenek hidat múlt és jövő között a jelenkoron át.